

Storyline och drama i modersmålsundervisningen

Storyline som metod

I och med vår utbildning i ämnesdidaktik fick vi i uppgift att skriva om ett ämne som inspirerade oss, och som också skulle kunna inspirera andra modersmåls lärare. Vi hade haft en föreläsning om metoden *storyline*, en metod jag tyckte att verkade både intressant och rolig. Då jag sökte information om *storyline* märkte jag att metoden används flitigt i lågstadiet, men att informationen var relativt bristfällig gällande *storyline* i modersmål och litteratur och speciellt *storylines* som skulle kunna fungera i högstadiet och gymnasiet.

Storyline är ett arbetssätt och ett förhållningssätt till inläring. Kort sagt kan man säga att *storyline* koncentreras kring en berättelse som lärare och elever skapar tillsammans. Då man jobbar med *storyline* utgår man från elevernas förförståelse som utmanas och bearbetas genom individuellt arbete, samt arbete i mindre och större grupper. Genom utforskande, reflekterande, samtal och aktiv problemlösning vidareutvecklar eleverna sin förståelse av världen, med visualisering av sin förståelse som stöd. Konceptet *storyline* utvecklades efter att man i Skottland 1965 fick en ny läroplan som ställde krav på ämnesöverskridande arbete. Lärarutbildarna Steve Bell, Sallie Harkness och Fred Rendell på Jordanhill Collage i Glasgow utvecklade i samband med detta en metod som senare fick namnet *storyline*. *Storyline* har spridit sig över världen, mycket tack vare Steve Bells som rest runt och föreläst och hållit utbildningar om metoden.

Då man arbetar med *storyline* är det berättelsen som utgör den röda tråden. Det är alltid frågan om en berättelse som eleverna och läraren skapar tillsammans. Alla berättelser utspelar sig under en speciell tid, på en speciell plats som man kommit överens om på förhand, och varje *storyline* innehåller karaktärer. Eleverna skapar karaktärer enskilt eller i grupp och arbetar med dessa som utgångspunkt. Varje elev är expert på sin karaktär eller sina karaktärer, vilket innebär att läraren inte är den enda experten i klassrummet och att man på detta sätt försöker frångå klassrumssituationen där läraren sitter på den absoluta sanningen.

I vissa sammanhang är det dock inte grundberättelsens händelseförlopp eller innehåll som står i centrum för undervisningen. När man undervisar i språk kan innehållet i berättelsen vara sekundärt, då huvudsaken är att genom storylinemetoden arbeta med språket i fråga. Ifall man exempelvis tillsammans skapar ett samhälle, är det inte så viktigt att förhållandena där är historiskt, biologiskt eller geografiskt riktiga. Det kan tvärtom vara stimulerande för både elever och lärare att fantasin får flöda fritt. På samma sätt kan man inom matematiken skapa en affär som säljer vad som helst, bara övningarna ger möjlighet till de matematiska processer man är ute efter. Man bör dock se upp så att storylinemetodens utgångspunkt i fantasin inte förvirrar tillägandet av kunskaper. En storyline där målet är ämnesförståelse ska erbjuda eleverna nyckelfrågor som de kan lösa genom deduktion och förnuftigt tänkande. Nyckelfrågor är centrala i storyline eftersom de för berättelsen framåt. Dessa frågor bygger på elevernas förförståelse, och är öppna och formulerade för att få fram så mycket av denna förförståelse som möjligt. Exempel på nyckelfrågor är: ”hur föreställer ni er att...” eller ”hur vill ni att...” Elevernas svar ska tas på allvar, men det är också viktigt att lära eleverna att argumentera för sina svar.

Målet med storylinemetoden är att eleverna aktivt ska delta i undervisningen och inte bli instruerade, utan utmanade. Storylinemetoden är trots detta förhållandevis lärarstyrd, och det är viktigt att man som lärare har funderat ut hur arbetet sätts igång och fortskrider, men också hur det slutar. Det är bra att på förväg ha funderat ut de nyckelfrågor man kommer att ställa för att nå de mål man arbetar emot. Det är också viktigt att materialet är inskaffat, samt att gruppindelningen är genomtänkt.

Då man arbetar med storyline utgår man som tidigare nämnt från elevens förkunskaper, och då är det viktigt att läraren försöker visa elevens arbete respekt. Att utgå från elevernas förkunskaper kan exempelvis innebära att eleverna först får konstruera egna förklaringar, för att sedan kontrollera hur fenomen förhåller sig i verkligheten. Det är väldigt viktigt att variera momenten i undervisningen så att alla elever har möjlighet att lyckas. Redovisningen av elevernas arbete sker helst i ett sammanhang där alla lyssnar, och där lärarens uppgift är att ställa frågor. Inom storyline är det viktigt att ge eleverna tid och att uppmana dem att göra uppgifterna med omsorg. Att läraren ställer krav på eleverna ger möjlighet till tydlig struktur och möjlighet för alla elever att lyckas.

Storyline och drama

Storyline ska vara en ämnesöverskridande inlärningsmetod, men vad innebär detta för användningen av storyline i ämnet modersmål och litteratur? I lågstadiet kan en och samma lärare undervisa storyline i olika ämnen, men i högstadiet gäller planering och samarbete mellan olika ämneslärare. Oavsett vilket ämne man valt för sin storyline är det viktigt att samtliga lärare är insatta i de delar om vilka man ska undervisa, och att dessa känner till vad eleverna gör i de andra ämnena. Det är också viktigt att alla ämnen tar ansvar för storylineprojektet, så att man exempelvis kan fokusera på övningar som är anpassade för modersmål och litteratur på modersmålslektionerna.

Det finns två typer av storyline, ämnesbaserad storyline (topic based storyline) och litterär storyline (book-based storyline). Litterär storyline innebär att man utgår från ett skönlitterärt verk. Att arbeta med storyline, och speciellt litterär storyline, kan vara ett utmärkt tillfälle att ta in drama i undervisningen. I Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2004), står följande om undervisningen i modersmål och litteratur för årskurs 6–9 under rubriken ”centralt innehåll” och underrubriken ”skriva och tala”:

- att skriva fiktiva texter som ger uttryck för upplevelser och erfarenheter i en fiktiv värld
- att experimentera med ord, meningar och satser i skriftlig och muntlig form
- att utforska språket experimentellt, bland annat genom drama

I storyline arbetar man som tidigare nämnt utgående från de karaktärer som eleverna själva skapat. I och med dramaövningar kan eleven, i egenskap av sin karaktär, ha åsikter han eller hon kanske annars inte skulle våga uttrycka. Detta ger alltså möjlighet för eleven att stiga ur sin egen roll och in i en annan. Eleven kan under dramapassen pröva på att vara en annan människa, med annan personlighet, hemort, kultur, ålder, kön och så vidare. Tanken är ändå inte att eleven hela tiden ska agera som sin karaktär på de lektioner där storylinen skapas, utan att man kan gå in i rollen under kortare dramaövningar. Ifall man arbetar med litterär storyline kan man utgå från de karaktärer som redan finns i boken, eller hitta på personen som karaktärerna i boken skulle kunna tänkas känna, umgås med eller träffa. Man kan också avbilda karaktärerna antingen genom att rita av dem, eller skapa dem av exempelvis lera eller

digitalt på nätet (till exempel här:

<http://multimedia.skolverket.se/Arkiv/Persongalleri/>)

Att jobba utgående från berättelsens karaktärer ger många möjligheter då man jobbar med storyline i modersmålsundervisningen. *Processdrama* byggs upp kring en så kallad *pretext*, det vill säga det som kommer före texten. Texten är dramat som man skapar tillsammans med eleverna, där läraren inte bestämt exakt vad som ska hända på förhand, men nog valt episoder som kan bygga upp en dramatisk handling.

Dramakonventioner är olika typer av strategier man kan använda sig av då man jobbar med drama i skolan. Konventionerna ska fungera som stöd för eleverna i utvecklingen av ett dramaförlopp. Nedan följer exempel på dramaövningar man kan göra i samband med ett storylineprojekt:

- **Lärare i roll.** Läraren tar en roll och deltar i dramat. Beroende på hur storylineprojektet ser ut kan läraren bestämma hur mycket han eller hon vill vara i roll och om man i så fall är samma karaktär hela tiden, exempelvis en utomstående berättare, eller om man är olika karaktärer eleverna stöter på under projektets gång, t.ex. krigsbarnet Catarina eller emigranten Emil. Läraren kan välja en högstatus eller lågstatusroll.

- **Skriva i roll.** Eleverna skriver i roll, till exempel i form av brev, dagbok eller e-mail. Att skriva i roll kan också innebära att eleverna skapar en profil på t.ex. Facebook, Instagram eller Twitter åt någon av karaktärerna.

- **Statyer.** Gruppen bygger med sina kroppar upp frusna bilder för att bygga en bild av ett ögonblick, en konflikt eller en abstrakt idé. De andra grupperna tolkar statyerna.

- **Alter ego/ Röster i huvudet.** En av karaktärerna i berättelsen, t.ex. gymnasieeleven Ronja står inför ett svårt beslut. De andra eleverna ombeds fundera på vad som försiggår i personens huvud och sedan upprepa tankarna högt för den elev som gått i roll och då är Ronja.

- **Tankespaljé.** En variant av röster i huvudet, där gruppens deltagare formar en spaljé som eleven i roll, till exempel bonden Markus, går igenom. Medan personen får längs spaljén säger de andra eleverna Markus tankar högt.

- **Heta stolen.** En elev sätter sig i den heta stolen och de andra får ställa olika sorters frågor. Eleven i roll, exempelvis medeltidsmänniskan Kurt, måste svara som han eller hon tror att Kurt skulle svara.

- **Ljudcollage.** Collagen kan göras av hela klassen, eller av mindre grupper för att skapa en atmosfär eller för att tolka eller ackompanjera en händelse, exempelvis ljuden på en fiktiv marknad.
- **Flashback.** Här kan man använda sig av en rad filmiska tekniker. Dramaledaren kan be karaktärerna stanna upp och spela upp en situation från långt tillbaka i tiden, t.ex. Johannas första förälskelse, Alexanders födelse eller Jannikas första skoldag.
- **Parallella scener.** Två scener som i verkligheten skulle ske långt ifrån varandra placeras bredvid varandra. Genom de parallella scenerna kan spänningar och förbindelser mellan dem utforskas.
- **Forumteater.** Forumteater är såväl en genre som en dramakonvention. Genren är starkt knuten till Augusto Boals teater för förtryckta. I ett forumspel spelar man upp en scen där någon är förtryckt. Scenen slutar alltid dåligt för den förtryckta. Efter en diskussion om det som just hänt spelar man upp scenen på nytt. Denna gång uppmanar en så kallad joker publiken att ropa ”Stopp” då de tycker att den förtryckta skulle kunna handla på något annat sätt för att stoppa eller ändra förtrycket. Så spelas scenen upp med hjälp av deltagarna så många gånger publiken har nya förslag.

Så här kan man alltså gå till väga då man jobbar med storyline och drama i modersmålsundervisningen. Man bör förstås beakta en rad ramar som styr verksamheten, till exempel tid, plats, gruppstorlek och kunskapsutveckling. Genom att ta in storyline och drama i undervisningen välkomnar man i bästa fall möjligheten till insikt, ett existentiellt möte och övergången från kunskap till förståelse genom berättelsens olika möjligheter.

KÄLLOR

Litteratur:

Falkenberg Cecilie et.al: *Storylineboken. Handbok för lärare*, Runa förlag (2004)

Østern Anna-Lena: *Svenska med sting!*, Utbildningsstyrelsen (2001)

www:

<http://storyline.se/>

http://www.lh.umu.se/digitalAssets/5/5865_lofu_4-2002_1-2003.pdf

<http://www02.oph.fi/svenska/ops/grundskola/LPgrundl.pdf>

Fackuppsats

Antonia Aalto

Åbo Akademi 2014